

O'QUVCHILARDA VARIATIV DASTURLAR VOSITASIDA INTERFAOL O'QITISH USULLARINI MODELLASHTIRISH (boshlang'ich sinflar misolida)

Zokirova Nargiza Akbarjonovna
Saydanova Dilafruz Sadirjonovna
Toshmirzayeva Shaxnoza Boltanarovna,
Solijonova Diloromxon Abdusalom qizi
Andijon davlat pedagogika instituti magistrantlari,
Zaparov Abduqaxxor Abdumalikovich
- professor.

Ushbu maqolada variativ dasturlar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida intellektual qobiliyatlarni shakllantirishga doir texnologiyalari tadqiq qilingan bo'lib, bunda boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyotidagi yangi yutuqlarni, unga qo'yiladigan dolzarb ijtimoiy talablarni sintez qilish, bolalarning bilim faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini qondirish, ularning barkamol rivojlanishini ta'minlash uchun ilmiy, uslubiy jixatlari yoritilgan. Ta'lim sifatini oshirish muammosini hal qilish, boshlang'ich sinf o'qituvchilari jamoasida ta'limning zamonaviy variativ dasturlar vositasida amalga oshirishda keng foydalanishni yo'lga quyish lozimligi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: *variativ dastur, kognitiv, universal ta'lim, tasavvur, fikrlash, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, loyixalash, rejalashtirish, umuminsoniy, didaktik va texnologik jihatlari.*

В данной статье рассматриваются технологии формирования интеллектуальных способностей у младших школьников посредством вариативных программ, включающих синтез новых достижений теории и практики начального образования, современные социальные требования к нему, развитие познавательной активности детей. рассматриваются методологические аспекты, чтобы соответствовать их специфическим характеристикам и обеспечивать их гармоничное развитие. Для решения проблемы повышения качества образования необходимо установить широкий круг учителей начальных классов в реализации современных программ альтернативного образования.

Ключевые слова: *вариативная программа, познавательная, универсальное образование, воображение, мышление, развитие творческих способностей, проектирование, планирование, универсальный, дидактический и технологический аспекты.*

This article discusses the technologies for the formation of intellectual abilities in younger students through variable programs, including the synthesis of new achievements in the theory and practice of primary education, modern social requirements for it, and the development of children's cognitive activity. methodological aspects are considered in order to meet their specific characteristics and ensure their

harmonious development. To solve the problem of improving the quality of education, it is necessary to establish a wide range of primary school teachers in the implementation of modern alternative education programs.

Key words: *variable program, cognitive, universal education, imagination, thinking, development of creative abilities, design, planning, universal, didactic and technological aspects.*

Respublikamizda boshlang'ich sinf o'quvchilariga bilim, ko'nikma va malakalar variativ yondashuv asosida o'qitish ta'lim-tarbiya sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Zero, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoev ta'kidlaganidek, "... boshlang'ich ta'lim muassasalariga qator imtiyozlar berish" zarur[1]. Bunda har bir boshlang'ich sinf o'quvchisiga uning psixologik va jismoniy rivojlanish xususiyatlari, talablari va ehtiyojlaridan kelib chiqib individual yondashish, ota-onalar bilan olib boriladigan ishning mazmuni va shakllarini takomillashtirish, variativlik asosida tashkil qilishning ilmiy, didaktik va texnologik jihatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Variativ dasturi - bolalar bilan ishlashning maqsadlari, vazifalari va mazmunini, ularning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda belgilaydigan davlat xujjati asosida amalga oshiriladi. Dastur tarixiy merosni, boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyotidagi yangi yutuqlarni, unga qo'yiladigan dolzarb ijtimoiy talablarni sintez qilish, bolalarning bilim faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini qondirish, ularning barkamol rivojlanishini ta'minlash uchun ilmiy, uslubiy jihatdan jamlangan.

SHu jixatdan olib qaralganda boshlang'ich ta'limning Variativ dasturi o'quvchilarda universal ta'lim harakatlarini rivojlantirish sharoitida amalga oshirilishi, ularning diqqatini xotirasini, tasavvurini, fikrlash va nutqini faollashtirish, umumiy ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, Ta'limini chuqurlashtirish, ularda umuminsoniy tarbiyaviy xarakterlarni shakllantirish va shaxsni rivojlantirishdan iborat bo'lmog'i zarur. Aynan pedagogik jarayonda o'qituvchining shaxsiy va kasbiy fazilatlari jamlangan xolda namoyon bo'lishi bilan bir qatorda, o'qitish, tarbiyalash va shaxsni rivojlantirish shakllari, vositalari, usullarini qo'llash orqali pedagogik tamoyillarga muvofiq ushbu maqsadli jarayonni amalga oshirishda pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

Pedagogik texnologiya - bu o'qituvchi faoliyatining shunday tuzilmasi bo'lib, unda o'z ichiga olgan barcha xarakterlar ma'lum bir yaxlitlik va ketma-ketlikda taqdim etiladi va amalga oshirish natijada kerakli maqsadga erishishni nazarda tutadi va ehtimollik bashoratli xususiyatga ega.

«Pedagogik texnologiya» tushunchasi bir necha evolyutsion davrlarga ega. "Texnologiya" atamasining o'zi sanoat ishlab chiqarishidan olingan. 1940-1950 yillarda. "ta'limda texnologiya" tushunchasi muomalaga kiritildi, bu ta'lim jarayonida audiovizual vositalardan foydalanish bilan bog'liq edi. 50-60-yillarda. XX asr bu konsepsiya dasturlashtirilgan ta'lim kontekstida va faqat 1970-yillarda ko'rib chiqila

boshlandi. Ta'lim texnologiyasi allaqachon pedagogik texnologiya sifatida talqin qilingan bo'lib, u o'quv jarayonini rejalashtirilgan maqsad bilan loyixalashni nazarda tutadi.

Ta'lim texnologiyasi va pedagogik texnologiya sinonim tushunchalar emas. Ta'lim texnologiyasi pedagogikdan kengroqdir, chunki o'quv jarayoni o'quv va pedagogikdan kattaroqdir. Umumta'lim tashkilotining o'quv jarayonida quyidagi texnologiyalar qo'llanilishi mumkin: boshqaruv, pedagogik, sog'liqni saqlash, ijtimoiy moslashuv, jismoniy madaniyat va sog'liqni saqlash, tibbiy-gigiena, terapevtik va profilaktika texnologiyalari, xayot xavfsizligi texnologiyalari va boshqalar. Pedagogik texnologiyaning xususiyatlariga pedagogik qobiliyat; maqsadlilik; samaradorlik; sifat; takrorlanuvchanlikni kiritish mumkin. Ta'limning tashkiliy shakllariga quyidagilar kiradi: individual, ommaviy va jamoaviy-guruxlari (1-jadval).

	Ta'lim shakli	Ta'lim shakllarining mazmuni
1	Individual	shaxsga yo'naltirilgan va tabaqalashtirilgan yondashuvning afzalliklari; o'qituvchi-o'quvchi birgalikdagi munosabati; har bir o'quvchi uchun individual topshiriqlarni bajarish; o'quvchilar tomonidan topshiriqni bajarishda qiyinchiliklar yuzaga kelganda alohida yordam ko'rsatish imkoniyati; o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olish; o'quvchining o'z imkoniyati darajasidan kelib chiqqan xolda hisobga olinadi.
2	Ommaviy	o'qitishning ommaviy yondashuv shakli, o'qituvchi butun sinfning o'quv va kognitiv faoliyatini nazorat qiladi. Kamchiliklari: o'rtacha o'zlashtiruvchi o'quvchi uchun mo'ljallangan bo'lib har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olmaydi.
3	Jamoaviy	Jamoaviy yondashuv o'zaro ta'lim g'oyasini amalga oshiradi, o'quv muammolarini hal qilish uchun individual va jamoaviy mas'uliyatni baham ko'radi.

O'qitishning tashkiliy shakllari va ularning mazmuni.

Tashkiliy shakllar va o'qitish usullari

Umumiy ta'lim tashkilotida o'quv jarayonida passiv, faol va interaktiv o'qitish modellari qo'llaniladi.

Passiv ta'lim modeli eng an'anaviy va pedagogik amaliyotda tez-tez qo'llaniladigan model bo'lib, u o'quvchilar materialni o'qituvchining so'zlaridan yoki darslik matnidan o'rganishidan iborat bo'lib, o'quvchi esa o'rganish ob'ekti hisoblanadi. Dars tuzilishiga qo'yiladigan zamonaviy talablar faol va interfaol o'qitish usullari va modellaridan foydalanish hisoblanadi Faol ta'lim modeli kognitiv faollikni

va o'quvchilarning mustaqilligini rag'batlantirishni o'z ichiga oladi. Faol ta'limning xususiyatlariga quyidagilar kiradi:

- fikrlashni majburiy faollashtirish;
- maktab o'quvchilarini o'quv jarayoniga uzoq muddatli jalb qilish;
- ta'lim jarayonida sub'ektning o'zaro ta'siri;
- pedagogik hamkorlikni individuallashtirish;
- ijodiy yechimlarni ishlab chiqish;

Bunday holatlarda boshlang'ich sinf o'quvchisining motivatsiyasi ortadi.

Faol ta'lim modelida o'quvchi ta'lim jarayonining sub'ekti hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarning o'quv faoliyatining darajalariga quyidagilarni kirgizish mumkin:

- reproduktiv faoliyat (o'quvchining eslab qolish, bilimlarni takrorlash va uni qo'llash usullarini o'zlashtirish istagi);
- izohlash faoliyati (o'quvchining o'rganilayotgan narsaning ma'nosini tushunishga, aloqalarni o'rnatishga, o'zgargan sharoitlarda bilimlarni qo'llash usullarini o'zlashtirishga intilishi);
- ijodiy faoliyat (o'quvchining ta'lim muammolari echimlarini mustaqil izlash orqali bilimni idrok etishga intilishi; o'quvchining bilim qiziqishlarining jadal namoyon bo'lishi).

Interfaol ta'lim modeli - ta'lim jarayoni ishtirokchilarining sub'ekt va sub'ektning faol o'zaro ta'siriga asoslangan o'rganish. Interfaol ta'lim modelida o'quvchi va o'qituvchi ta'lim faoliyatining teng aloqadagi sub'ektlari hisoblanadi. Shunday qilib, interfaol ta'lim reflektiv yondashuvni hisobga olgan holda tashkil etilgan o'quv jarayonini nazarda tutadi, bu ta'lim faoliyati sub'ektlari tomonidan yaxshi teskari aloqani nazarda tutadi. Ta'lim sifatini oshirish muammosini hal qilish, boshlang'ich sinf o'qituvchilari jamoasida ta'limning zamonaviy variativ dasturlar vositasida amalga oshirishda keng foydalanishni yo'lga quyish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalariga to'liq qamrab olish bo'yicha dastur tayyorlashga ko'rsatma berish to'g'risida. Xalq ta'limi vazirligi tasarrufidagi malaka oshirish institutida so'zlagan nutqi. //"Mahalliy", 17 avgust, 2017 y.

2. Abdullaeva Q.A., Safarova R.F. va boshq. Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi // Boshlang'ich ta'lim. -Toshkent, 1998. - №6. - B. 12-18.

3. Ishmuxamedov R, Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma. Toshkent 2013.

4.Mavlanova R.A, Raxmonqulova N.X. "Boshlang'ich ta'limda pedagogika, innovatsiya, integratsiya." T., 2013.